

Wielkie odkrycia geograficzne

Wielkie odkrycia geograficzne

Wstęp

W XV wieku imperium tureckie panowało nad lądowymi szlakami handlowymi wiodącymi na Wschód. Skutkiem tego była wysoka cena towarów na rynkach europejskich.

W Europie zaczęto też odczuwać niedobór kruszców szlachetnych, przede wszystkim złota i srebra, sprowadzanych ze Wschodu. Były one niezbędne. Dlaczego? Gdyż w XV wieku **gospodarkę folwarczno-pańszczyźnianą** zaczęła wypierać gospodarka towarowo-pieniężna. Metalami szlachetnymi również płacono kupcom arabskim pośredniczącym w handlu ze Wschodem. Głód, epidemie i zniszczenia wojenne w Portugalii także negatywnie wpłynęły na gospodarkę europejską.

Niezbędne stało się znalezienie bezpiecznej drogi na Wschód, omijającej opanowane przez Turków dotychczasowe szlaki handlowe. Właśnie dlatego na przełomie XV i XVI wieku rozpoczęły się wyprawy europejskich żeglarzy, które doprowadziły do wielkich odkryć geograficznych. Równie ważnymi powodami ruszenia w nieznane były: misja szerzenia wiary chrześcijańskiej, a także chęć przeżycia przygody.

Również nauka sprzyjała wielkim wyprawom. Rozwój kartografii i udoskonalenie konstrukcji żaglowców umożliwiły pokonywanie dalekich tras bez konieczności zawijania do portu w celu uzupełnienia zapasów żywności i wody pitnej. Nowe wynalazki nawigacyjne były równie przydatne. Skonstruowano busolę umożliwiającą utrzymywanie stałego kursu bez konieczności obserwowania gwiazd, a kwadrant i astrolabium pomagały w określaniu szerokości geograficznych. Wszystko więc przemawiało za tym, aby ruszać w świat...

Źródło: Eduexpert Sp. z o.o. / Evaco Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nauczysz się

1. opisywać przebieg największych wypraw odkrywczych, w szczególności Krzysztofa Kolumba i Ferdynanda Magellana,
2. oceniać korzyści i zagrożenia wypraw do **Nowego Świata**.

Cele edukacyjne zgodne z etapem kształcenia

1. określa znaczenie wielkich odkryć geograficznych,
2. opisuje rolę polskich badaczy i podróżników w poznawaniu świata.

WIELKIE ODKRYCIA GEOGRAFICZNE - audiobook

Rozdziały audiobooka:

1. Nowy Świat
2. Odkryć i zniszczyć
3. Stary Świat w Nowy Świat

Uwaga!

Notatka dla prowadzącego:

Przed rozpoczęciem pracy z audiobookiem, możesz skorzystać z przygotowanego scenariusza lekcji, który pokazuje, jak wdrożyć materiały multimedialne w tok lekcji.

Źródło: Eduexpert Sp. z o.o. / Evaco Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wskazówka

Dlaczego wielkie odkrycia geograficzne zmieniły historię świata? Jakie korzyści, a jakie koszty niosły ze sobą? Uzasadnij swoją wypowiedź, podając przykłady.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P14Hkt8H9>

Wielkie odkrycia geograficzne

Rozdział 1 Nowy Świat

Materiał przedstawia rozmowę matki z synem o wielkich odkryciach geograficznych.

— Znowu grasz w tę grę?

— Odkrywam nowe lądy!

– A nie wolałbyś dowiedzieć się czegoś o prawdziwych odkrywcach i ich przygodach?

– Mam dosyć książek. W szkole ciągle coś czytamy.

– Może ja po prostu ci trochę opowiem. Na pewno słyszałeś o Krzysztofie Kolumbie. Odkrył Amerykę w 1492 roku. Miał odkryć nową, krótszą drogę morską do Indii. Do końca życia myślał, że dotarł do Azji Wschodniej. Dlatego mieszkańców odkrytych przez siebie lądów nazwał Indianami.

– Kiedy ludzie zorientowali się, że to nie Azja Wschodnia?

– W latach 1497-1504 Amerigo Vespucci odbył kilka wypraw docierając do Ameryki Południowej. Wiedział, że nie są to tereny azjatyckie. Nazwał je Nowym Światem. To od jego imienia nowy ląd został nazwany Ameryką.

– A kto jeszcze był wielkim odkrywcą?

– Vasco da Gama. To on odkrył drogę morską do Indii. W latach 1497-98 dotarł do Przylądka Dobrej Nadziei, odkrytego przez Bartolomeu Diaza. Stąd pożegłował Oceanem Indyjskim, docierając do wybrzeża Indii w pobliżu miasta Kalikat.

– A kto pierwszy odbył podróż dookoła świata?

– Pierwszą taką podróżą była wyprawa Ferdynanda Magellana. W 1519 roku poprowadził wyprawę do Wysp Korzennych, to dzisiejsze Moluki należące do Indonezji. Magellan zbadał południowe wybrzeże Ameryki Południowej. Następnie popłynął cieśniną łączącą Ocean Atlantycki i Spokojny, nazwaną potem na jego cześć. Dopłynął do Filipin, gdzie zginął z rąk tubylców. Pozostali członkowie ekspedycji wrócili do Hiszpanii w 1522 roku. Potwierdziło się, że Ziemia jest kulista i większa niż sądzono.

– Hm, a jacyś Polacy?

– Oczywiście! Benedykt Dybowski zbadał jezioro Bajkał, jego faunę i tamtejszy klimat. Wśród Polaków mamy też polarnika, Henryka Arctowskiego. W 1897 roku został kierownikiem naukowym pierwszej międzynarodowej wyprawy polarnej. Na Szetlandach Południowych powstała polska stacja polarna jego imienia. Jego nazwiskiem nazwano również wiele obiektów geograficznych na Antarktydzie. Jednym z najwybitniejszych żyjących obecnie polskich podróżników i odkrywców jest Jacek Pałkiewicz. W 1996 roku odkrył źródła Amazonki. W ciągu 44 dni samotnie przepłynął Atlantyk łodzią ratunkową. Na reniferach dotarł do bieguna zimna na Syberii. Wędrował przez pustynie i dżungle w Afryce, Azji i Ameryce Południowej.

– Super! Sam bym tak chciał. Wezmę rower i...

– Może lepiej żegluj swoją łódką w grze.

– Chyba statkiem!

Rozdział 2

Odkryć i zniszczyć

Ta część audiobooka przedstawia fragment lekcji w szkole, podczas której uczniowie oglądają film o negatywnych skutkach wielkich odkryć geograficznych.

– Wiecie już, dlaczego wyruszano w poszukiwaniu nowych lądów. Zapoznaliście się też z największymi odkrywcami i ich wyprawami. Teraz czas na krótki film o konsekwencjach wielkich odkryć geograficznych.

– Wielkie odkrycia geograficzne przyniosły równie wielkie konsekwencje. Powstały europejskie imperia kolonialne, np. Hiszpania i Portugalia. Do Nowego Świata zaczęli docierać hiszpańscy konkwistadorzy. Zniszczyli państwo i cywilizację Inków i Azteków. Zaczęli władać Meksykiem, Ameryką Środkową i Ameryką Południową, z wyjątkiem Brazylii, która należała do Portugalii. Nawracano ludność miejscową na wiarę chrześcijańską. Podbite kraje stały się źródłem wielkich dochodów kolonizatorów w postaci szlachetnych kruszców, drogich kamieni i płodów roślinnych z plantacji. Klimat Ameryki Południowej sprzyjał rolnictwu, więc kolonizatorzy przeszczepili niektóre rośliny z Afryki i Azji, tworząc plantacje herbaty, kawy, bawełny i trzciny cukrowej. Do pracy w kopalniach i na plantacjach sprowadzono niewolników z Afryki lub zmuszano do niewolniczej pracy tubylców. Tak narodził się handel trójkątny. Polegał on na wywozie produktów europejskich do Afryki. Tam wymieniano je na niewolników, którzy wywożeni byli do kopalń i plantacji Nowego Świata. Natomiast to, co wyprodukowali, sprzedawano w Europie.

Portugalczycy podbili Wyspy Korzenne. Założyli tam swoje faktorie handlowe. Ich główną bazą był port Goa w Indiach. Zniszczyli arabską konkurencję, zdobywając monopol na handel ze Wschodem. Przywożone przez Portugalczyków towary z Indii sprzedawano głównie w Antwerpii, mieście dzisiejszej Belgii. W roku 1531 powstała tam pierwsza na świecie giełda, na której zawierano umowy na dostawę towarów. Stało się to jedną z podstaw gospodarki wolnorynkowej...

– Chyba musimy przerwać w tym miejscu. To wszystko na dziś. Dokończymy film na następnej lekcji. Pamiętajcie, o klasówce w przyszłym tygodniu.

Rozdział 3

Podsumowanie

Ta część audiobooka przedstawia rozmowę syna z mamą, a dotyczy zmian, jakie przyniosły odkrycia geograficzne.

– Mamo, ta książka o epoce wielkich odkryć geograficznych jest świetna. Ze Starego Świata do Nowego Świata... to naprawdę fascynujące. Teraz wiem, jak ogromny wpływ na historię świata miały te wszystkie odkrycia.

– Czego się z niej dowiedziałeś?

– Wtedy to, po raz pierwszy w historii, Europejczycy dotarli do wszystkich zamieszkałych kontynentów i poznali je! Nawet Australię! Jako pierwszy do jej brzegów dotarł Willem Janszoon.

– I co działo się dalej po odkryciu nowych lądów?

– Portugalczycy i Hiszpanie rozpoczęli okres kolonizacji. Dołączyli do nich Holendrzy, Anglicy i Francuzi. Dzięki wielkim odkryciom handel morski, dotąd prowadzony tylko w rejonie Morza Śródziemnego i Bałtyku, rozszerzył się na oceany i stał się światowym! Powstały nowe potęgi handlowe. W Nowym Świecie rozwinęło się rolnictwo. Zaczęto na wielką skalę eksploatację bogactw naturalnych. Rozwinęła się nauka i technika.

– Czyli odkrycia nowych lądów zmieniły również Europę?

– Tak. Wielkie odkrycia geograficzne zmieniły polityczny i gospodarczy obraz świata. Rozwinęła się gospodarka towarowo-pieniężna.

– Ale były chyba też złe strony tych odkryć...?

– No tak. Możemy mówić o mrocznej stronie kolonizacji, czyli częściowej zagładzie ludności pierwotnie zamieszkującej zdobyte tereny. Na wielką skalę rozwinęło się niewolnictwo. Oglądaliśmy film w szkole na ten temat. Ja byłbym dobrym odkrywcą. Nie niszczyłbym i nikogo bym nie krzywdził.

Źródło: Eduexpert Sp. z o.o. / Evaco Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Przyjrzyj się wyprawom geograficznym i odpowiedz, dlaczego były one skuteczne od XV wieku? Dlaczego tak wielu podróżników odkrywało w tamtych czasach nowe lądy?

Polecenie 2

Jakie negatywne konsekwencje miała kolonizacja **Nowego Świata**. Jak oceniasz postępowanie Europejczyków?

Polecenie 3

Mimo wielu negatywnych skutków podbojów nowych lądów, wskaż korzyści płynące z odkryć geograficznych. Które z nich uważasz za najważniejsze?

Podsumowanie

Wielkie odkrycia geograficzne miały olbrzymi wpływ na historię świata.

Dlaczego?

Oto po raz pierwszy w historii Europejczycy dotarli do wszystkich zamieszkałych kontynentów i poznali je.

W ślad za pierwszymi wyprawami nastąpiły kolejne ekspedycje i odkrycia. Rozpoczął się okres **kolonizacji. Zapoczątkowali go Portugalczycy i Hiszpanie, później dołączyli do nich Holendrzy, Anglicy i Francuzi. Dzięki wielkim odkryciom handel morski, dotąd prowadzony tylko w rejonie Morza Śródziemnego i Bałtyku, rozszerzył się na oceany i stał się światowym. Powstały nowe potęgi handlowe. W **Nowym Świecie** rozwinęło się rolnictwo oraz rozpoczęto na wielką skalę eksploatację bogactw naturalnych. Sytuacja ta przyczyniła się do rozwoju nauki i techniki.**

Zmienił się polityczny i gospodarczy obraz świata. Rozwinęła się gospodarka towarowo-pieniężna. Jednocześnie odkrycia geograficzne miały też skutki negatywne, takie jak częściowa zagłada ludności pierwotnie zamieszkującej zdobyte tereny, a także powstanie na wielką skalę niewolnictwa.

PRZYRZĄDY NAWIGACYJNE PODRÓŻNIKÓW I ODKRYWCÓW

ASTROLABIUM

**KOMPAS
MAGNETYCZNY**

BUSOLA

Źródło: Eduexpert Sp. z o.o. / Evaco Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Praca domowa

Polecenie 4.1

Wyjaśnij, dlaczego wielkie odkrycia geograficzne dokonane na przełomie XV i XVI wieku miały wielki wpływ na historię świata?

Czy korzyści wynikające z odkryć przeważają nad ich negatywnymi skutkami? Uzasadnij odpowiedź.

Zadania

Ćwiczenie 1

Po wysłuchaniu materiału, wybierz prawidłową odpowiedź.

W 1492 Krzysztof Kolumb odkrył: . W latach 1497-1504 Amerigo Vespucci dotarł do: . Vasco da Gama podróżował w latach 1497-98 i dotarł do Przylądka Dobrej Nadziei, odkrytego przez Bartolomeu Diaza. Stąd pożegłował Oceanem Indyjskim docierając do wybrzeża Indii w pobliżu miasta Kalikat. Wskutek tej wyprawy: w 1519 roku poprowadził wyprawę do Wysp Korzennych, dopłynął do wybrzeża Ameryki Południowej i Filipin. Jego podróż stała się znana jako pierwsza wyprawa dookoła świata. Dzięki niej potwierdziło się, że Ziemia jest kulista i większa niż sądzono. Benedykt Dybowski zbadał faunę i klimat: . W 1897 roku Henryk Arctowski został kierownikiem naukowym pierwszej międzynarodowej wyprawy polarnej. Polska stacja polarna jego imienia powstała: . Jednym z najwybitniejszych żyjących obecnie polskich podróżników i odkrywców jest Jacek Pałkiewicz. W 1996 roku odkrył: .

odkrył drogę morską do Indii

na Grenlandii

odkrył drogę morską do Ameryki

na Szetlandach Południowych

nową trasę żeglowną przez Atlantyk

na Arktyce

Krzysztof Kolumb

Amerykę

Azję Mniejszą

Jeziora Bajkał

ujście Padu

źródła Amazonki

Azji

Morza Kaspijskiego

Ameryki Południowej

Ferdynand Magellan

Indie

odkrył drogę lądową do Peru

Indii

Amerigo Vespucci

Jeziora Wiktorii

Ćwiczenie 2

Po zapoznaniu się z treścią audiobooka „Odkryć i zniszczyć”, uzupełnij zdania odpowiednimi wyrazami lub frazami. Skorzystaj z banku słów.

Wielkie odkrycia geograficzne przyniosły równie wielkie konsekwencje. Powstały europejskie imperia kolonialne, np. Hiszpania i .

Do Nowego Świata zaczęli docierać hiszpańscy , którzy zniszczyli państwo i cywilizację Inków i Azteków.

Hiszpańscy kolonizatorzy zaczęli władać Meksykiem, Ameryką Środkową i Ameryką Południową, z wyjątkiem , która należała do Portugalii.

Nawracano miejscowych pogan na wiarę .

Podbite kraje stały się źródłem wielkich dochodów w postaci szlachetnych kruszców, drogich kamieni i plantacji.

Klimat Ameryki Południowej był sprzyjający, kolonizatorzy, więc przeszczepiali niektóre rośliny z Afryki i Azji, tworząc plantacje herbaty, kawy, trzciny cukrowej i . Miejscowa ludność stała się niewolnikami. Sprowadzano również niewolników z Afryki do pracy w i na .

Tak narodził się , który polegał na wywozie produktów europejskich do Afryki. Tam wymieniano je na niewolników, którzy wywożeni byli do kopalń i plantacji Nowego Świata.

Natomiast to, co wyprodukowali, sprzedawano w Europie.

Portugalczyki podbili , na których założyli swoje faktoria handlowe. Ich główną bazą był port Goa w Indiach. Zniszczyli arabską konkurencję, zdobywając praktyczny monopol na handel ze Wschodem.

Przywożone przez Portugalczyków towary z Indii sprzedawano głównie w , mieście dzisiejszej Belgii.

W roku 1531 powstała tam pierwsza na świecie , na której zawierano umowy na dostawę towarów. Stało się to jedną z podstaw gospodarki wolnorynkowej.

kopalniach

kolonizatorów

plantacjach

giełda

bawełny

Wyspy Korzenne

Antwerpii

konkwistadorzy

Portugalia

handel trójkątny

chrześcijańską

Brazylii

Ćwiczenie 3

Po zapoznaniu się z trzecim nagraniem audiobooka, zdecyduj, czy informacje są prawdziwe, czy fałszywe.

	Prawda	Fałsz
Po raz pierwszy w historii Europejczyk - Willem Janszoon dotarła do Australii. Wyprawa Janszoon to pierwsze udokumentowane i bezsporne odkrycie tego kontynentu.	☐	☐
Niemcy i Włosi rozpoczęli okres kolonizacji. Dołączyli do nich Holendrzy, Anglicy i Francuzi.	☐	☐
Dzięki wielkim odkryciom handel morski, dotąd prowadzony tylko w rejonie Morza Śródziemnego i Bałtyku, rozszerzył się na oceany i stał się światowym. Powstały nowe potęgi handlowe.	☐	☐
W okresie kolonizacji w Nowym Świecie rozwinęło się rolnictwo, nauka i technika.	☐	☐
W Nowym Świecie nie odkryto złóż bogactw naturalnych.	☐	☐
Wielkie odkrycia geograficzne nie miały wpływu na układ polityczny i gospodarczy świata.	☐	☐
Dzięki odkryciom geograficznym rozwinęła się gospodarka towarowo-pieniężna.	☐	☐
Kolonizacja była dobrowolna i służyła tubylcom nowo poznanych ziem.	☐	☐
W ramach handlu trójkątnego między Europą, Afryką i Ameryką sprzedawani byli niewolnicy z nowo zdobytych ziem w XVI wieku.	☐	☐

Źródło: Eduexpert Sp. z o.o. / Evaco Sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Słownik

Aztekowie

lud indiański ze środkowego Meksyku, współtworzący duże imperium, podbite w 1521 przez Hiszpanów.

Encyklopedia PWN

gospodarka folwarczno-pańszczyźniana

rodzaj gospodarki polegającej na prowadzeniu gospodarstwa (folwarku) , którego właścicielem był szlachcic lub magnat (pan), przy wykorzystaniu służby dworskiej oraz chłopów pańszczyźnianych. W tych gospodarstwach uprawiano głównie zboża, które sprzedawano zagranicę oraz hodowano bydło i owce.

<https://brainly.pl/>

Chłopi byli zobowiązani do darmowej pracy na pańskim polu przez kilka dni w tygodniu.

gospodarka wolnorynkowa

rodzaj gospodarki, w której podmioty gospodarcze kierują się własnymi celami i starają się odnosić maksymalne korzyści nie uciekając się przy tym do pomocy ze strony państwa.

handel trójkątny

określenie przepływu towarów i ludzi (niewolników) w ramach handlu pomiędzy Europą, Afryką i Ameryką w okresie od połowy XVI wieku do połowy XIX wieku.

Wikipedia

Inkowie

Inka [hiszp. < keczua],

lud indiański zamieszkujący obszar dzisiejszego Peru, Boliwii i Ekwadoru, podbity przez Hiszpanów w roku 1533

kolonizacja

[łac. colonia ‘osiedle’],

zakładanie nowych osad przez przybyszów z bliższych lub dalszych stron, związane z zagospodarowaniem na stałe ziem uprzednio nieeksploatowanych lub eksploatowanych przez ludność tubylczą;

Encyklopedia PWN

konkwista

[hiszp. conquista ‘podbój’],

hiszpańskie wyprawy zbrojne prowadzone od 1493 roku, które drobnej szlachcie dostarczały ziem i poddanych.

Encyklopedia PWN

Nowy Świat

kontynenty półkuli zachodniej – Ameryka Północna i Ameryka Południowa

słownik PWN

Stary Świat

Europa, Azja i Afryka

słownik PWN